

FWIET! FWIET!

De passie van het vogelkijken

© 2020 Begijn Le Bleu | uitgeverij Sterck & De Vreese

Omslagontwerp: Villa Grafica

Boekverzorging: Villa Grafica

Foto omslag: Pieter-Jan Stockstraeten (Photonews)

Illustraties vogels: Brechje van der Tol

ISBN 978 90 5615 593 3

NUR 320 | 435

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van uitgeverij Sterck & De Vreese, postbus 234, 8400 AE Gorredijk, Nederland - info@sterckendevreese.nl.

Sterck & De Vreese

is onderdeel van 20 leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv

www.sterckendevreese.nl

www.begijnlebleu.be

www.birdnerd.be

BEGIJN LE BLEU FWIET! FWIET!

De passie van het vogelkijken

MET
QR-CODES OM
30 AFLEVERINGEN
VAN DE PODCAST
FWIET! FWIET! TE
BELUISTEREN

STERCK & DE VREESE

Een zenmeester stond eens voor zijn leerlingen en zou ze toespreken. Nog voor hij zijn mond opendeed zong er een vogel. Hij zei: 'Ik hoef niets meer te zeggen.'

Boeddhistisch verhaal

Iedereen houdt datgene wat hij niet kent voor onbeschaafd.

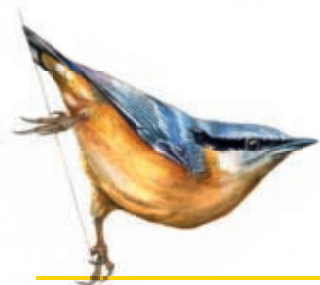
Michel de Montaigne

I have always longed to be part of the outward life, to be out there at the edge of things, to let the human taint wash away in emptiness and silence as the fox sloughs his smell into the cold unworldliness of water, to return to town a stranger. Wandering flushes a glory that fades with arrival.

J.A. Baker, The Peregrine

INHOUD

Voorwoord Ben Koks	8
Voorwoord	10

Wouw	12
Kerkuil	16
Kemphaan	23
Merel	27
Laplanduil	31
Grauwe gors	35
Kruisbek	41
Zeekoet	46
Bruine kiekendief	50
Parelduiker	55
Kittiwake	58
Rietzanger	64
Sperwer	67
Huismus	70

Zilvermeeuw	75
Zwarte specht	79
Groenling	83
Lepelaar	87
Flamingo	92
Bruine kiekendief 2	96
Groene specht	103
Houtsnip	108
Steenarend	113
Goudvink	118
Goudhaan	122
Roodborst	126
Kwartel	131
Ekster	135
Nachtzwaluw	139
Batumi	143

Meerkoet	151
Kraai	154
Siberische tjiftjaf	159
Geelgors	163
Ganzerik	167
Blauwe kiekendief	171
Grote gele kwikstaart	177
Veldleeuwerik	181
Bokje	186
Slangenarend	190
Merel 2	194
Vink	197
Bruine kiekendief 3	200
Wulp	204
Ransuil	209
Zeearend	214
Gierzwaluw	219
Visdief	224

Epiloog	228
QR-codes	233
Inspiratie	237
Geraadpleegde literatuur	238

VOOR WOORD BEN KOKS

Wat doe je als Begijn Le Bleu je vraagt een voorwoord voor zijn nieuwe boek te schrijven? Nou, je kunt alleen maar bescheiden ja zeggen, natuurlijk.

Fwiet! Fwiet! De passie van het vogelkijken gaat om veel meer dan alleen een serie boeiende, vaak leerzame en leuke vogelportretjes in de Lage Landen. Het gaat hier ook om de kunst van het verhalen vertellen. Een kunst die we dankzij de komst van de televisie en het overaanbod aan digitale vluchtigheden bezig zijn te verliezen. *Fwiet! Fwiet!* is ook de opbeurende naam van Begijn zijn 'slow-radio' podcast over vogels, natuurmomenten, bespiegelingen en vooral ook mensen. Jawel, beste mensen, ook over u en mij dus.

Natuurbeschermers, vogelaars en wetenschappers weten vaak niet hoe mooi die verhalen zijn, en de natuurbescherming in de Lage Landen is ook de kunst van het verhalen vertellen verleerd. Dit boek heeft pareltjes aan anekdotes en laat zien hoe fijn het is de jachtigheid van het leven voorbij te laten razen en stil te staan bij de onnavolgbare rijkdom die de natuur ons te bieden heeft. Zowel in de stad, op het platteland, in bossen, moerassen, het maakt niet uit, Begijn weet er wel raad mee.

Treffend is bijvoorbeeld de wandeling door een bos en de waarneming van een zwarte specht. Nu is een zwarte specht altijd een cadeautje om te zien en te horen, en wie wordt er nu niet vrolijk van het heerlijke geluidje *Pruprupru!* Niets anders dan herkenbaar zijn de zijdelingse observaties van een collega-cabaretière en haar partner. Hilarisch, en dit alles in een decor op de heide in Noord-Brabant.

Er staan ook beschrijvingen in *Fwiet! Fwiet!* die regelrecht boeiend zijn. Neem bijvoorbeeld de bruine kiekendief die een slechtvalk een prooi weet af te troggelen. Het is een rake natuurobservatie van een alledaagse gebeurtenis die niet bepaald alledaags is te noemen. Wie Begijn wel eens een keer heeft zien optreden als cabaretier herkent veel van de gedrevenheid terug in zijn boek. Een mengeling van rake observaties, een lach en een traan, verrassend veel weetjes en vooral een gulle glimlach.

Ook de grote thema's worden niet geschuwd, de volledige aftakeling van natuurwaarden in ons op hol geslagen landbouwsysteem bijvoorbeeld, ook hier weer rake beschouwingen van de mensen die zich zorgen maken over de teloorgang van de laatste grauwe gorzen in Vlaanderen. Een deel van de mensen die langs komen beschikt trouwens over filosofische talenten, waarvan acte!

Mensen, de kunst van het verhalen vertellen over de schoonheid van de natuur druipt in dit boek van iedere pagina. Kopen dat boek, weggeven als cadeau aan je geliefde, vrienden, burens, het moet gelezen worden! *Fwiet! Fwiet!*

Ben Koks

Oprichter van Werkgroep Grauwe Kiekendief

VOOR WOORD

Verwondering en verontwaardiging. Twee woorden die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn als je tegenwoordig iets wilt zeggen over de natuur. Kevin Lambeets, consulent bij Natuurpunt (de Vlaamse equivalent van Natuurmonumenten in Nederland), leerde mij over deze balans, die voortdurend overhelt naar de ene, dan naar de andere kant. Sta je te kijken naar het baltsritueel van een bruine kiekendief, een van de mooiste roofvogelsoorten in onze contreien, dan is er op de achtergrond wel de klimaatdreiging of het verlies aan habitat dat om de hoek loert. Het zijn twee zijden van eenzelfde medaille geworden.

Toen ik twee jaar geleden de podcast *Fwiet! Fwiet!* begon, een audio-uitzending over vogels in de Lage Landen, wilde ik het eigenlijk alleen maar over verwondering hebben. Een beetje leuteren over vogels kijken en wat soorten bespreken met iemand die even gek was als ik. Alle vogelsoorten zijn namelijk de moeite waard, omdat ze hun eigen verhaal hebben. Ik ben geen expert die veel soortenkennis op zak heeft. De gesprekken met ornithologen, wetenschappers uit binnen- en buitenland, gaven me dus de kans meer te leren, en de gasten kregen de gelegenheid hun expertise en liefde voor vogels te tonen. De podcast is, met andere woorden, gebaseerd op deelgenootschap. Er ontstond via sociale media een netwerkje van zowel beginnende als ervaren vogelkijkers, en ik kreeg zelfs de kans om de roofvogeltrek in Georgië te gaan bekijken, een reis die me nog lang zal heugen. Ten slotte bracht het mij naar mijn eigen kern: natuurbeleving is zingeving.

Maar gaandeweg leerde ik dat onze vogelpopulatie er slecht voor staat, zodat ik besloot ook daar aandacht aan te geven. Ik zou anders een

verkeerd beeld geven van de stand van zaken. Ik kan het niet over de schoonheid van een grauwe gors hebben zonder te vermelden dat deze vogel wegwijnt op onze akkers. Omdat de problematiek rond akkervogels mij aangaat, besloot ik Werkgroep Grauwe Gors bij te staan. Als iets bekender gezicht kon ik het schrijnende verhaal van de akkervogels meesmokkelen in het Vlaamse Radio 1- programma *Interne Keuken*, *De Bende van Annemie* en mocht ik er een artikel over schrijven in het populairwetenschappelijke *Eos- magazine*. De passie kreeg opeens meer betekenis.

Ik hoop dat ik als comedian voor sommige mensen niet plots een bocht van 180° lijkt te maken en daardoor ongeloofwaardig overkom. Voor mij was de bocht minder scherp, omdat natuur altijd een belangrijke rol in mijn leven heeft gespeeld. Maar goed, ik kom dus officieel uit de (nest)kast.

Tijdens het schrijven gebruikte ik de poëzie van Ted Hughes en Seamus Heaney als spirituele handleiding om de juiste gevoeligheid te behouden aan mijn bureau, stilletjes hopen op een wandeling met de verrekijker in de aanslag.

De vogels, getekend door Brechje van der Tol, fladderen door dit boek en trippelen naast de alinea's. Ze landen waar ze willen en lezen nieuwsgierig mee. Volg hun voorbeeld. Ik hoop dat je ervan geniet.

Begijn Le Bleu, februari 2020

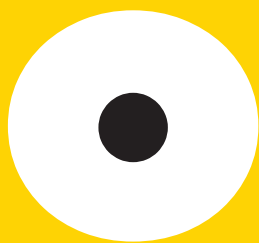

Bijzondere dank: Katrien De Vreese, Paul Kemmeren, Brechje van der Tol (Instagram: @birds_by_brechje) en Wouter Faveyts van Zwin Natuur Park.

Merci!

Lieve familie. Marc De Bock, Dirk Van der Speten van concertclub 't Ey, Natuurwerkgroep De Kerkuil: Wim Bovens; Werkgroep Grauwe Gors: Rémar Erens, Robin Guelinckx, Kjell Janssens, Ben Koks, Hanne Vandewaerde, Freek Verdonckt; Natuurkijkers.be: Gunther Groenez. De voor *Fwiet! Fwiet!* geïnterviewden. Alle mensen die bijdroegen aan dit boek.

W

U

W

De zon is de vijand van de vogelspotter. Wanneer je in het veld staat op een warme middag broeit de horizon trillend in je verrekijker. Je ziet dan af en toe wel wat vlekjes opstijgen en merkt aan het silhouet en het gedrag van de vogel dat het een torenvalk is, maar de pracht gaat verloren. Tijdens het warmste deel van de dag vogels spotten is sowieso niet slim. De meeste vogels houden dan namelijk een siësta, poetsen hun veren of lezen de krant.

Toch besloot deze jongen op pad te gaan tijdens de onmogelijke uren van de vogeldag. Elk moment kan je namelijk iets moois zien in de natuur, en als je zonder verwachtingen eropuit trekt, sta je versteld van de meest eenvoudige dingen. Ik begin dan wat te turen door mijn telescoop in de hoop dat er zich toch wat aandient. Ik scan het veld, de hobbelige wegen, het bosje wat verderop en ten slotte de lucht. Ik verplaats de telescoop en bekijk vervolgens hetzelfde, maar in een andere volgorde. Ik kan mezelf goed bezighouden.

En net op het moment dat ik bijna zeker weet dat de vogels met elkaar hebben afgesproken om zich niet aan mij te laten zien, bemerk ik iets aan de horizon. Waar deze grote vogel ineens vandaan komt, weet ik niet. Dat gebeurt nu eenmaal zo. Ik kijk door mijn telescoop en zie de roodbruine pracht schitteren naar goudgeel. De zon geeft het verenkleed een waaier van kleuren terwijl hij statig naar boven klimt op een thermiekbel. Het licht is fel maar maakt van deze waarneming een sensatie. Opeens wordt de zon een bondgenoot. De gevorkte staart verraadt de rode wouw al snel, maar als vogelaar blijf je met open mond en (een beetje) kwijl in je mondhoek staan kijken naar een van de mooiste roofvogels die er zijn.

Ik hou van de wouwen. En niet alleen vanwege dit rijm. Een lange vakantie-file in Zwitserland werd een stuk draaglijker toen ik een twintigtal rode wouwen bemerkte die een vers omgeploegde akker afspeurden naar wormen. De roofvogels stapten in processie achter de tractor aan om vervolgens om onverklaarbare redenen tegelijk op te vliegen en hun staarten te laten kantelen in de lucht. Ik heb nog nooit met zoveel plezier stapvoets gereden. Mijn auto schreed centimeter na centimeter voort in de zon terwijl mijn kinderen van verbazing ‘Wauw!’ uitriepen, wat tegelijk misschien de oorsprong van zijn naam verraaft. Bij ons zie je meeuwen achter een trekker vliegen op zoek naar lekkers. En net als meeuwen kunnen wouwen ook aas eten.

In Schotland heb je de Galloway Kite Trail, een *feeding station* waar een honderdtal rode wouwen elke namiddag wordt gevoederd. Je kan er prachtige slowmotionbeelden van bekijken op YouTube. Het is een gemanipuleerde manier om de wouwen willens nillens in een gebied te houden nadat ze daar zijn ingezet. De Britse Royal Society for the Protection of Birds (RSPB) keurt het goed en houdt zelfs een oogje in het zeil. De lokale gemeenschap vaart er wel bij en het geheel charmeert natuurlijk menig toerist, maar ik heb er zo mijn bedenkingen bij. Wat dat betreft ben ik een purist geworden, die vindt dat je de natuur beter zijn gang kunt laten gaan omdat er genoeg te zien is tijdens een doodgewone wandeling. Toch geef ik toe dat ik de dagelijkse voederstonde in het *feeding station* al op video heb bekeken en dat het een schouwspel is. Het is mijn *guilty pleasure*.

De reden waarom rode wouwen zo gemakkelijk te vergiftigen zijn, is omdat ze van aas houden. Vergiftigd aas is eigenlijk bedoeld voor ‘vervelende’ soorten zoals vossen. Dat vergif is volgens de RSPB een van de redenen waarom ze qua populatie achterophinkten in Groot-Brittannië (en de rest van Europa). Maar ondanks het feit dat herintroduceren van soorten vaak zoeken is naar een evenwicht dat vraagt om specifieke, lees precieze, omstandigheden die wij als mens maar moeilijk onder controle krijgen, gaat het goed met de vogel in Schotland, Wales en Engeland.

Gelukkig maar, want er gaat niks boven een vijftal exemplaren zien vliegen boven een groen, kruidenrijk weiland in een vallei, grenzend aan een

bos. In die bossen kunnen ze broeden, in de weilanden speuren ze naar muizen, kleine reptielen en amfibieën. Deze halfopen landschappen kom je steeds minder tegen vanwege intensivering van de landbouw, waardoor de soort zich moet verplaatsen naar andere oorden. In Nederland komen sinds een paar jaar weer enkele broedparen voor. In de Oostkantons van België zit er een bolwerkje van deze, voor Europa exclusieve soort, en in het zuiden van België, in de provincie Luxemburg, kom je ze zeker ook tegen, eenzaam zoekend naar prooien of aas, hun hoekige vleugels stuwend in de wind. Hun aanwezigheid in combinatie met de voedselarme maar soortenrijke kalkgraslanden geeft aan hen nog meer allure. Volgens Gerald Driessens van Natuurpunt Studie zie je ze minder in Vlaanderen omdat dat zich op de grens bevindt tussen broed- en overwinteringsgebied. De meeste exemplaren die waargenomen worden in Vlaanderen en Nederland zijn doortrekkers uit Duitsland, Polen en Scandinavië.

De broer van de rode wouw, de kleinere zwarte wouw, schuimt weleens vuilnisbelten af. Hun nesten bekleden ze vaak met restafval: stukjes papier of zelfs plastic. Tijdens mijn bezoek aan de roofvogeltrek in Georgië zag ik een aantal zwarte wouwen een vuilnisbelt inspecteren. De zure lucht van het ontbindende afval nam ik er graag bij. 'Ha! Gulls!' riep meeuwenexpert Klaus Olsen uit, die naast mij stond en met zijn mollige vingertjes zijn kijker scherpstelde op een pontische meeuw.

Voor Klaus zijn de afvalbergen een dankbare habitat om meeuwen te spotten. Hij probeerde me met handen en voeten het verschil uit te leggen tussen de pontische en de geelpootmeeuw. De pontische zijn lang beschouwd als een ondersoort van de geelpoot. Ik kreeg dus haast identieke soorten te zien. 'Meeuwen zijn werk, roofvogels zijn lol,' zei hij toen hij aan mijn gezicht aflas dat ik het verschil nauwelijks opmerkte.

De paar zwarte wouwen in de verte interesseerden me meer. Ze plaagden wat meeuwen door er rakelings langs te scheren. Eentje maakte zich los van de groep en kwam onze richting uitgevlogen. Hij vloog ons laag voorbij in een zweefvlucht terwijl hij zijn trillende roep liet horen. Wouwen zijn over het algemeen genomen stille vogels. Dit was dus een moment waar je niet van durft te dromen. Het zijn de ongevraagde beloningen na het hoopvol wachten.